

نظری اجمالی بر زندگانی میرزا محمد شیروانی (ملا میرزای شیروانی) از علما برجسته جمهوری آذربایجان

میرزا محمد شیروانی (ملا میرزای شیروانی) در سال 1033 هـ. ق. در خطه شیروان کشور آذربایجان و منطقه قفقاز که در آن زمان جزو شهرهای ایران شمرده می شد به دنیا آمد و خانواده متدبّتش نام نیکوی «محمد» را برایش برگزیدند از کودکی به فراگیری قرآن و دانش های آن روزگار پرداخت و پس از آن با راهنمایی پدرش راهی حوزه علمیه شیروان شده و شروع به تحصیل علوم اسلامی نمود.

به گزارش آران نیوز: میرزا محمد شیروانی (ملا میرزای شیروانی) در سال 1033 هـ. ق. در خطه شیروان کشور آذربایجان و منطقه قفقاز که در آن زمان جزو شهرهای ایران شمرده می شد به دنیا آمد و خانواده متدبّتش نام نیکوی «محمد» را برایش برگزیدند از کودکی به فراگیری قرآن و دانش های آن روزگار پرداخت و پس از آن با راهنمایی پدرش راهی حوزه علمیه شیروان شده و شروع به تحصیل علوم اسلامی نمود.

دوران نوجوانی شیروانی مقارن با تأسیس اولین حکومت گسترده شیعه (صفویه) و پایتخت شدن اصفهان و حمایت پادشاهان صفویه از اهل علم بوده و حوزه علمیه اصفهان مورد توجه فرهیختگان قرار داشت. و وی پس از فراگیری مقدمات، برای تکمیل دانش خود راهی حوزه علمیه اصفهان شده که در آن زمان پذیرای عالمان و طلاب فراوانی بود و در آنجا پس از گذشت چند سال، فقه، اصول، تفسیر، حدیث، کلام، فلسفه، ریاضیات و نجوم را فراگرفت.

وی در اولین روزی که به مدرسه محقق خوانساری وارد شد، استاد به تدریس شرح اشارات شیخ ابو علی سینا مشغول بود میرزای شیروانی پس از دقایقی، اشکالاتی مطرح ساخته و توجه همگان را به خود جلب کرد. طلاب که تا آن روز ایشان را در جمع خود ندیده بودند، چشم به استادشان دوخته تا پاسخ وی را بشنوند. آقا حسین خوانساری نخست از نام و نشان او جويا شدوقتی میرزا خودش را معرفی کرد، استاد چنین فرمود:

«من در سطح معلومات تو مطالعه نکرده ام امشب برای تو کتاب را مطالعه می کنم تا پاسخگوی سؤالات تو باشم.»

آزاد اندیشی استاد و میدان دادن وی به شاگرد، سبب شد ملا میرزا (که خود در فلسفه پرمایه بود) نزد آقا حسین بماند و شاگردی کند.

میرزای شیروانی به دلیل ژرف نگری و تلاش شبانه روزی، در مدت کوتاهی به مدارج عالی علمی راه یافت و با برگزاری جلسات پرسش و پاسخ و نگارش آثار علمی و تحقیقی، به عنوان «اندیشمندی صاحب نظر» شناخته شد از این رو با لقب «مدقق شیروانی» زبان زد محافل دینی و مذهبی شده و طلاب زیادی در حوزه درسی وی شرکت نمودند.

ملا میرزای شیروانی که سالیانی چند، نزد مجلسی اوّل (ملا محمدتقی) به یادگیری علوم مشغول بود، به سبب برخورداری از امتیازاتی چون: عبادت، تقوا، اخلاق نیک، علم و ژرف نگری مورد احترام و تکریم استادش قرار و گرفت سرانجام به افتخار دامادی وی نایل آمد و بر موقعیت دینی و اجتماعی اش افزوده گشت.

در ادامه و برای توفیقات بیشتر، مدقق شیروانی به عراق هجرت کرد تا با توسّل به امامان (علیهم السلام) و سیرو سلوک، از سر چشمه های اخلاق، عرفان و دانش سیراب شود.

وی علاوه بر تحصیل در محضر فرهیختگان علم، به تدریس پرداخت و به نشر و گسترش معارف اهل بیت (علیهم السلام) همت ورزید.

در سال 1078 هـ. ق. پس از رحلت شاه عباس دوم، فرزندش صفی دوم بر تخت سلطنت نشست و او را «شاه سلیمان» نامیدند. وی پادشاهی عادل بود و به تعمیر و تذهیب قبه مطهر رضوی همت گماشت.

شاه سلیمان که از عالمان بزرگ عتبات عالیات و دیگر شهرها دعوت می نمود به سبب آشنایی قبلی با موقعیت ممتاز میرزای شیروانی، از ایشان نیز دعوت کرد چرا که حضور فقیهان جامع الشرائطی چون میرزا، پایه های حکومت شیعی را تقویت نموده و ناهنجاری های اجتماعی (اخباری گری، تصوّف و غیره) را برطرف می ساخت.

مجتهد شیروانی در سال 1091 هـ. ق. به اصفهان مراجعت کرده و از سوی حکومت صفویه، دانشمندان و مردم، مورد تجلیل و احترام شایانی قرار گرفت. بدین ترتیب دگربار، مجلس درس، مناظره و موعظه میرزا پر رونق شده و پروانگان حریم معارف، از انوار گفتار و نوشتار آن فقیه، محدّث، متکلم و دانشمند بزرگ بهره مند شدند.

میرزای شیروانی برای فراگیری علوم گوناگون، نزد بزرگان حوزه به شاگردی پرداخته است. در اینجا نام استادان برجسته او را یادآور می شویم:

1- ملا محمد تقی مجلسی، (1003 - 1070 هـ. ق.)

میرزا مدت زیادی از محضر ایشان بهره مند شده

2- آقا حسین بن جمال الدین،

معروف به محقق خوانساری (1016 - 1098 هـ. ق.) میرزا شاگرد ارشد و ممتاز مباحث فلسفی استادش بود از این رو هنگام

درس، اشکالات زیادی مطرح می‌کرد و با محقق خوانساری به مناظره علمی می‌پرداخت. وی کتاب‌های استادش را پس از مطالعه دقیق، نقد می‌نمود و در ردّ برخی از مطالب و نظرات ایشان رساله‌هایی می‌نگاشت و متقابلاً محقق خوانساری هم به دفع اشکالات شاگردش همت می‌ورزید.

برخی از شاگردان مکتب میرزای شیروانی عبارتند از:

- 1- ملا محمد باقر مجلسی (1037 - 1110 هـ. ق.)
 - 2- امیر محمد صالح خاتون آبادی (1058 - 1116 هـ. ق.)
 - 3- آقا محمد اکمل اصفهانی، پدر علامه وحید بهبهانی (زنده در حدود 1135 هـ. ق.)
 - 4- میرزا عبدالله افندی اصفهانی (1066 - 1130 هـ. ق.)
 - 5- شیخ حسن بلاغی نجفی
- میرزای شیروانی که در فنون مختلف به مطالعه و پژوهش پرداخته بود اندوخته‌ها، تجارب و نظرات خود را در مجموعه‌هایی گرد آوری کرد که بیشتر آنها به زبان عربی است.

کتاب‌ها :

- 1- اثبات عصمة الائمة (علیهم السلام)، تفسیر آیه (انّ الابرار لفی نعیم)
- 2- اثبات النبوة و الامامة
- 3- الاجتهاد و الاخبار، (مصادر الانوار)
- 4- اصالة البرائة
- 5- اصول دین (مباحث کلامی در توحید، نبوت و امامت)، فارسی.
- 6- انموذج العلوم
- 7- الجبر و الاختیار
- 8- الجمع بین الاخبار المتعارضة
- 9- جیش اسامة، (رسالة اسامة)
- 10- دیوان شعر.

رساله‌ها:

1. رساله الآصفیه
2. رساله البداء
3. رساله‌ای در استحقاق ثواب و عقاب
4. رساله‌ای در دفع شبهه ابن کمونه
5. رساله‌ای در رد فخر رازی
6. رساله‌ای در شکیات (الخلل)
7. رساله‌ای در کائنات جو
8. رساله‌ای در کذب
9. رساله‌ای در هندسه
10. رساله شبهه الاستلزام
11. رساله شبه المركب

میرزای شیروانی همچون فقیهان دیگر، دارای سجایای اخلاقی از قبیل عبادت، تقوا، سخاوت و شجاعت بوده اما آنچه که وی را از بسیاری دیگر ممتاز نموده، دقت علمی و تشکیل مجالس بحث و جدل است.

یک روز برای شاگردان خود، هفتاد دلیل می‌آورد که حوض مدرسه، آب ندارد! طلبه‌ها با وجود این که می‌دانستند و می‌دیدند حوض پر آب است، ولی در مقابل استدلال استادشان پاسخی جز سکوت نداشتند. میرزا با مشاهده عجز و ناتوان آنان، برخاسته و مقداری از آب حوض برداشت و در هوا پاشید، آن گاه فرمود: «همین، در ابطال آن دلائل کافی است». یعنی وجود عینی آبی، حکایت‌گر این است که ادله، مغالطه بوده نه استدلال عقلی.

این عالم بزرگ در نگارش به زبان عربی بیش از فارسی توانایی داشته و زبان مادری وی ترکی بوده است.

میرزا محمد شیروانی در ظهر روز جمعه 29 ماه مبارک رمضان سال 1098 هـ. ق. در سن 65 سالگی، چشم از جهان بست.

پیکر مطهر این بزرگمرد عرصه علم و فقاہت از سوی مقامات کشوری و لشکری و دانشمندان، خصوصاً علامه مجلسی و مردم، بسیار باشکوه تشییع شده و سپس به جانب مشهد مقدس منتقل گردید. جنازه آن حکیم پیرآوازه در مشهد رضوی نیز با شکوهی خاص تشییع شد و پس از اقامه نماز و طواف به دور ضریح منور امام رضا(علیه السلام)، در مدرسه میرزا جعفر دفن گردید.

منبع : مجموعه گلشن ابرار، جلد 5، زندگی نامه "میرزا محمد شیروانی"